

ELĪNA BARRETA

SOCIALIZĒŠANĀS  
ROKASGRĀMATA  
LATVIETIM



**KO**

(KUR, KĀPĒC, KAM UN KĀ)

**TEIKT?**



158 (035)

Ba 704

## Paldies Gatim Caunītim un Baibai Baikovskai par sirsnīgām un vērtīgām sarunām.

Grāmatā izmantotas *Mika Šēla* (10., 76. lpp.) un *Artūra Kondrāta* (34. lpp.) fotogrāfijas, kā arī fotogrāfijas no autorei personiskā arhīva (52. lpp.) un iStock (22. lpp.).

**Elina Barreta**

### **SOCIALIZĒŠANĀS ROKASGRĀMATA LATVIETIM**

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja *Vija Kilbloka*

Redaktors *Gints Tenbergs*

Mākslinieciskā redaktore un vāka dizaina autore *Vita Lēnerte*

Projekta vadītāja *Meldra Āboliņa*

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA,  
K. Valdemāra ielā 6, Rīgā, LV-1010.

Red. nr. R-431.

Jelgavas tipogrāfija

© Elina Barreta, 2020

© Izdevums, literārā apdare, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2020

ISBN 978-9934-0-8490-4

# SATURS

IEVADS.....	6
<b>1. KAS IR SOCIALIZĒŠANĀS?.....</b>	<b>11</b>
KĀ, KUR un AR KO VEIDOT SASKARSMI? .....	14
KĀPĒC jeb PIEPŪLE, SASTOPOTIES AR CILVĒKU ....	16
PARASTĀS LATVIEŠA ATRUNAS .....	18
“Nu ko es tur...” .....	18
“A es kautrīgs...” .....	18
“Nu ko es teikšu...” .....	19
Spēku izsīkums .....	20
<b>2. LAIPNA IZTURĒŠANĀS.....</b>	<b>23</b>
“Labdien” .....	24
“Paldies” .....	25
Atvainošanās .....	26
PIRMAIS SKATS, PIRMAIS SMAIDS .....	26
Intonācija un temps .....	28

Attālumš un pieskaršanās .....	29
Labestīgums .....	30
APSVEICINĀŠANĀS, IEPAZĪŠANĀS un UZMANĪBAS PIESAISTĪŠANA .....	31
<b>3. SARUNAS UZSĀKŠANA UN UZTURĒŠANA .....</b>	<b>35</b>
KAS NOMĒRDĒ SARUNU jeb PIE KĀ IR VĒRTS PIESTRĀDĀT LATVIETIM.....	35
KO RUNĀT .....	40
Universālie temati.....	42
SARUNAS UZTURĒŠANA .....	44
SARUNAS AR TAKTU .....	45
SARUNAS PAR UN AP KULTŪRU .....	47
Vairāk nekā tikai sajūsma.....	49
<b>4. NEVEIKLAS SITUĀCIJAS, KAS RODAS VĒL JOPROJĀM .....</b>	<b>53</b>
ĀRZEMNIEKI.....	54
LĪDZJŪTĪBAS IZTEIKŠANA .....	59
PERSONAS AR INVALIDITĀTI .....	62
Parastākās kļūdas .....	63
Uzmanība un saruna.....	66
KRITIKA UN KONFLIKTS .....	68
Emocionalitāte un garstāvoklis .....	70
Dusmu ABC .....	71
SARUNAS AR BĒRNIEM .....	74
<b>5. ŠĶIETAMI SĪKUMI, KAS BŪTISKI IETEKMĒ LATVIEŠU SOCIALIZĒŠANOS .....</b>	<b>77</b>
CIK LIELĀ MĒRĀ ATKLĀTIES .....	77
KVALITĀTE PRET KVANTITĀTI.....	79

KLUSUMS – VIEGLAIS UN SMAGAIS .....	80
BĒDAS DALĪŠANA.....	81
SKAUDĪBA .....	82
SKĀBUMA ĢĪMJI, VAMPĪRI VAI NELAIMĪGIE .....	83
IEDOMĪBA .....	84
TOSTI.....	85
SASKŪPSTĪŠANĀS .....	86
“KĀ TEV IET?” .....	87
IZLIKTIES NEREDZAM .....	88
PĀRTRAUKŠANA .....	88
VIEDAIS + TĀLRUNIS .....	89
CITĀDA SEKSUĀLĀ ORIENTĀCIJA.....	90
KAIMIŅATTIECĪBAS.....	91
GRŪTNIECĪBA UN JAUNĀ MĀMIŅA .....	92
HUMORS.....	93
TENKOŠANA .....	93
“TĪKLOŠANĀS” .....	94
LATVIETIS PASAULĒ .....	94
LEPNAIS LATVIETIS .....	95
<b>IZMANTOTĀ LITERATŪRA .....</b>	<b>96</b>

# IEVADS

Pētniekiem sociālās antropoloģijas jomā ir labi zināms, ka “savējo” atšķirības no “citiem” viskrasāk iezīmējas, skatoties no attāluma, saskaroties ar citu kultūru vai arī tad, kad nākas readaptēties dzimtenē. Varbūt tādēļ saskarsmes paradumiem uzmanību sāku pievērst pēc tam, kad atgriezos Latvijā pēc zināma dzīves posma Anglijā.

Mūsdienās sarunvalodā un medijos bieži izskan termins “socializēšanās”, ar ko mēdz apzīmēt spontānu saskarsmi jeb mijiedarbību ar svešiniekiem, mazpazīstamiem cilvēkiem vai paziņām. Šajā grāmatā izmantota tieši šī termina izpratne, jo šādā kontekstā to atpazīst un plaši lieto grāmatas mērķauditorija – ikviens, kurš atzīst un novērtē cilvēciskas saskarsmes nozīmi daudzpusīgajā socializēšanās kopainā.

Analizējot personīgos novērojumus, dzirdēto un, protams, sarunājoties, centos apkopot Latvijā dzīvojošo

tautiešu sociālās uzvedības īpatnības, īpaši atzīmējot tās situācijas, kas atvieglo vai – tieši otrādi – apgrūtina ceļu uz veiksmīgu saskarsmi. Cilvēka esības pamatā ir vēlme pielāgoties dzīvei sabiedrībā un tiekšanās pēc harmoniskām attiecībām, taču vienlaikus pastāv virkne zinātniski pamatotu iemeslu, kādēļ savstarpējā saskarsme ne vienmēr ir viegla – tajā izpaužas mūžsenais pievilksnās un atgrūšanās princips.

Latvijas publiskajā telpā vērojamo spontāno saskarsmi uz ielas, veikalā, kafejnīcā, transportlīdzeklī utt. bieži pavada neveiklība, mulsums un stīvums. Tomēr jāuzsver, ka vienkārša parunāšanās jeb vārdu vai frāžu apmaiņa ir evolūcijas rezultātā radies papildinājums tiem pirmajiem signāliem (skatiens un mīmika), pēc kuriem arī mūsu tālie senči izvērtēja sastaptā ciltsbrāļa bīstamību, draudzīgumu vai gatavību uz sadarbību. Socializēšanās gaitā radītais ieguvums ir jaunas informācijas aprīte, bet zaudējums – vērtīgā laika un uzmanības izšķiešana. Te gan jāpiebilst, ka no zinātnes viedokļa praktiski visu, ko cilvēks uztver ar savām piecām maņām, var uzskatīt par informatīvu pienesumu līdzšinējām zināšanām par pasauli. Veroties no komunikācijas skatpunkta, pat tādi “sīkumi” kā elementāras pieklājības ignorēšana vai paviršība jau iedīglī iznīcina jebkādas potenciālās sadarbības iespējas. Toties tas, vai mēs izvēlamies (sarunājoties) turpināt izziņas procesu vai ne, ir atkarīgs no tā, kā informācija tiek pasniegta (pieejamība, noslēgtība) un uztverta (atvērtība, aizspriedumi).

Sociālās normas, kas regulē komunikatīvos procesus starp latviešiem, šķiet diezgan stihiskas un neprognozējamas; iespējams, to var izskaidrot ar mūsdienās pieejamās masveida informācijas gūzmu sajaukumā ar paraugiem (rīcības un attieksmes šabloni) no iepriekšējās paaudzes, kuri savukārt attīstījās un nostiprinājās padomju informācijas telpā. Diezgan izplatīts ir uzskats, ka latviešu sabiedrībā dominē introverti cilvēki, bet mēs labi zinām, ka dabā viss atrodas līdzsvarā, un introverts raksturs nebūt nav pietiekams arguments, lai izskaidrotu pārlietu uzsvērtu atturību attiecībā uz dabiskām saskarsmes situācijām.

Pagājušā gadsimta politiskie notikumi un to radītie apstākļi būtiski ietekmēja Latvijas iedzīvotāju likteņus, sadzīvi un attieksmi; šis ir vērā ņemams iemesls saskarsmes tradīciju pārrāvumam. Latvieši jau gandrīz 30 gadus "resocializējas" (apgūst jaunas vērtības, sociālās lomas un iemaņas veco, novecojušo vai nepietiekami apgūto vietā) un vēl joprojām atrodas situācijā, kurā starp cilvēkiem valda aizdomīgums, piesardzība, trūkst sociālās uzticēšanās, kas liedz izmantot sadarbības iespējas visos līmeņos. Nenotiek raita informācijas apmaiņa, līdz ar to nesekmējas arī spēku apvienošana kopīgu mērķu sasniegšanai tautsaimniecībā un uzņēmējdarbībā ne sabiedriskajā, ne valsts sektorā.



Prasme socializēties, proti, saieties un saprasties, ir vērtīgs pamatlīdzeklis personīgo prasmju arsenālā; tā ir kļuvusi arī par izšķirošu kritēriju darbvietu tirgū – īpaši šodien, kad elektroniskajos saziņas līdzekļos pieejamās iespējas emocionālās intensitātes un priekšrocību ziņā slāpē iniciatīvu satikties un komunicēt “aci pret aci”.

Latvietis ir savrups ārpusnieks tikai tik ilgi, cik tas ir nepieciešams viņa iekšējo spēku atjaunošanai no dabas un vienpatīgas pašrefleksijas, bet pēc tam arī mūsu tautieši labprāt nododas kopīgas valodas meklējumiem. “Socializēšanās rokasgrāmata latvietim” ir mēģinājums atgādināt latvietim par viņa iedzimtajiem talantiem un atdzīvināt vēlmi socializēties, izmantojot savas latviešu, vācu, slāvu un skandināvu kultūru sajaukuma rezultātā radušās manieres, lai baudītu jēgpilnas sarunas ar tautieti vai cittautieti.

